Opetus- ja kulttuuriministeriö 13.11.2018

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta
Sivistys- ja tiedejaosto

Asiantuntijalausunto; jaoston kokous 14.11.2018 klo 9.30

HE 123/2018 vp Hallituksen esitys valtion vuoden 2019 talousarvioksi

Osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen taloudellisen kasvun tilanteessa on keskeinen opetus- ja kulttuuritoimen painopiste vuoden 2019 talousarviossa. Hallitus esittää merkittäviä uusia panostuksia koulutukseen ja tutkimukseen. Myös kulttuurin ja taiteen, urheilun, liikunnan ja nuorisotyön sekä opintotuen vastuualueilla ensi vuoden talousarvioesitykseen sisältyy lukuisia uudistuksia ja kehittämishankkeita.

Hallitusohjelman mukaisesti valtionosuuksiin ei tehdä vuodelle 2019 indeksikorotusta.

Yleissivistävä koulutus, varhaiskasvatus ja taiteen perusopetus

Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus muodostavat merkittävän osuuden julkisista koulutukseen käytettävistä resursseista. Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen rahoitus maksetaan pääosin valtiovarainministeriön hallinnonalalta osana kuntien peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmää.

Kokeilua viisivuotiaiden maksuttomasta varhaiskasvatuksesta jatketaan ja siihen kohdistetaan 5 milj. euroa vuonna 2019. Varhaiskasvatuksen tasa-arvon ja osallistumisasteen edistämiseen kohdennetaan 10 milj. euroa. Avustuksen tavoitteena on pienentää ryhmäkokoja ja palkata lisähenkilöstöä haasteellisilla alueilla toimiviin päiväkoteihin.

Ensimmäisen vieraan kielen A1-kielen opiskelu varhaistuu vuonna 2020 alkamaan peruskoulun ensimmäisen vuoden keväällä. Varhentamisella voidaan vähentää merkittävästi alueellista ja sosioekonomisesta taustasta johtuvaa kielitarjonnan ja kielten opiskelun epätasa-arvoistumiskehitystä tarjoamalla mahdollisuudet varhaiseen kielenopetukseen kaikille oppilaille tasapuolisesti. Varhentamiseen kohdennetaan 0,3 milj. euroa vuodelle 2019. Vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetukseen ja muun opetuksen tukemiseen kohdistetaan 2 milj. euron lisärahoitus vuonna 2019.

Lukiokoulutuksen uudistus käynnistyy ja siihen ehdotetaan 0,38 milj. euroa vuodelle 2019. Määrärahalla on tarkoitus poistaa ylioppilaskokeiden uusimista koskevat rajoitukset. Koko lukiouudistuksen tavoitteena on lisätä lukiokoulutuksen vetovoimaa ja sujuvoittaa siirtymistä lukio-opinnoista korkeakoulutukseen. Uuden lukiolain toimeenpanoon ja lukiokoulutuksen laadun kehittämiseen kohdennetaan avustuksina 10 milj. euroa. Vapaaseen sivistystyöhön esitetään 155 miljoonan euron määrärahaa.

Taiteen perusopetukseen ehdotetaan noin 80 miljoonaa euroa opetustuntikohtaiseen taiteen perusopetukseen. Vuonna 2019 taiteen perusopetuksen suoritemäärät säilyvät vuoden 2018 tasolla. Opetustuntikohtaisen taiteen perusopetuksen yksikköhinta on 78,62 euroa. Lisäksi avustuksiin opetustuntikohtaista taiteen perusopetuksen valtionosuutta saaville opetuksen järjestäjille ehdotetaan 1,3 miljoona euroa vuoden 2018 tason mukaisesti.

Lisäksi 120 000 euroa siirretään momentilta 29.10.01 saamenkielisen varhaiskasvatuksen järjestämiseen.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen rooli osaavan työvoiman sekä yksilöiden koulutuspalvelujen saatavuuden turvaamisessa on keskeinen. Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön, rahoitus- ja ohjausjärjestelmien sekä tutkintojärjestelmän kokonaisvaltaisella uudistamisella on luotu hyvät puitteet toimintaympäristön jatkuvasti muuttuviin haasteisiin vastaamiseen. Ammatillisen koulutuksen palvelujärjestelmän asiakaslähtöisyyttä, toimintakykyä ja vaikuttavuutta parannetaan erityisesti yksilöllisiä opintopolkuja kehittämällä, oppimisympäristöjä monipuolistamalla ja työpaikalla järjestettävää koulutusta lisäämällä. Ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanoa jatketaan ja sitä tuetaan edelleen 15 miljoonan euron lisäpanostuksella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle siirretään asteittain tutkintotavoitteinen työvoimakoulutus ja osa tutkintoon johtamattomasta työvoimakoulutuksesta, jonka vuoksi ammatillisen koulutuksen määrärahaa lisätään opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa 29,3 miljoonalla eurolla.

Jatketaan nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja osaamistarpeisiin vastaamiseksi vuonna 2018 toteutettua ammatillisen koulutuksen tarjonnan lisäystä 1 000 opiskelijavuodella. Tämän kustannusvaikutus on 9,4 miljoonaa euroa.

Lisäksi vuoden 2018 ensimmäisessä lisätalousarviossa on kohdennettu 16 miljoonaa euroa ja toisessa lisätalousarviossa esitetään kohdennettavaksi vielä 10 miljoonaa euroa lisärahoitusta lyhytkestoisen ammatillisen koulutuksen lisäämiseen. Lisärahoituksella järjestetään ammatillisen osaamisen pilotteja tukemaan erityisesti alanvaihtotilanteita sekä parannetaan heikkojen perustaitojen varassa olevien osaamista. Näillä nopeavaikutteisilla toimilla pyritään vastaamaan työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmiin ja tukemaan erityisesti parhaassa työiässä olevien työttömien työllistymistä. Lisätalousarvioiden toimenpiteiden vaikutukset ulottuvat merkittävässä määrin myös vuodelle 2019.

Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen kehittämistä ja koulutusvientiä vauhdittamaan perustetaan osakeyhtiö. Valtio luovuttaa vastikkeetta 80 miljoonan euron arvosta pörssiosakkeita perustettavan ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen kehittämistä ja koulutusviennin edistämistä tukevan osakeyhtiön omaan pääomaan. Osakeyhtiö tekee vaikuttavuushankintoja ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi myöntämällä markkinaehtoista pääomalainaa ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen ja opetusvälineistön kehittämistä sekä koulutusviennin edistämistä tukevaan yritystoimintaan. Osakeyhtiön purkautuessa osakeyhtiölaissa säädetyn selvitystilamenettelyn kautta, osakeyhtiön jäljellä oleva varallisuus jaetaan osakkeenomistajalle osakeyhtiölain mukaisesti.

Korkeakouluopetus ja tutkimus

Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen esitetään yhteensä 3,1 miljardia euroa vuodelle 2019. Korkeakoulujen perusrahoituksella edistetään korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua, vaikuttavuutta ja kansainvälisyyttä. Profiloitumista tukevaa työnjakoa edistetään sekä opiskeluympäristöjä ja opiskelijavalintoja kehitetään. Korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistetaan.

Huippututkimukseen ja innovaatiotoimintaan esitetään lisäpanostuksia. Suomen Akatemialle esitetään määrärahavaltuuden lisäämistä 25 miljoonalla eurolla vuodesta 2019 lukien. Tutkimusrahoituksen lisäys kohdistetaan erityisesti nuorille tutkijoille. Suomen Akatemian määrärahavaltuuteen sisältyy edellisen vuoden tapaan 25 miljoonaa euroa lippulaiva-tutkimuskeskittymien toteuttamiseen. Ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa tuetaan vuosittain 5 miljoonalla eurolla vuodesta 2019 lukien. Määräraha sisältyi talousarvioon myös vuonna 2018. Tavoitteena on, että tutkimus- ja kehitysrahoituksen taso vastaisi 4 prosenttia BKT:sta vuoteen 2030 mennessä.

Välillisesti korkeakoulujen tutkimustoimintaa tukevat myös työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonaloille tulevat Business Finlandin yrityslähtöisen tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan myöntövaltuuksiin tehty 69 miljoonan euron lisäys ja yliopistosairaaloiden valtion tutkimusrahoituksen 6 miljoonan euron lisäys.

Valtio perustaa vuoden 2019 alkupuolella tutkimuksen lippulaivatoimintaa ja huippututkimuksen public-private –yhteyksien vahvistamista tukevan säätiön. Valtio luovuttaa perustettavan säätiön peruspääomaksi vastikkeetta 60 miljoonaa euron arvosta pörssiosakkeita. Tarkoituksena on, että perustettava säätiö käyttää vuosittain peruspääoman tuottoa omaan tuoton lisäksi enintään 5 % peruspääomastaan omaan toimintaansa ja myöntämäänsä rahoitukseen. Säätiö myöntää rahoitusta säätiön säädekirjan ja säätiön sääntöjen mukaisesti hallituksen päätöksellä. Säätiön tullessa lakkautetuksi, säätiön jäljellä oleva peruspääoma palautuu takaisin valtiolle

Datahallinnan ja laskennan kehittämiseen esitetään 9 miljoonaa euroa vuodelle 2019. Kansallisarkistolle esitetään massadigitoinnin pilotointiin 2,5 miljoonaa euroa. Lisäksi julkisen keskitetyn sähköisen säilytys- ja arkistopalvelun toteuttamiskustannuksiin on varattu 0,6 miljoonaa euroa.

Varhaiskasvatuksen opettajien kouluttamiseen ja päiväkotien henkilöstörakenteen kehittämiseen esitetään 5 miljoonan euroa vuodelle 2019.

Lisäksi 25 000 euroa lisätään Kansallisarkistolle toiminnan tilaintensiivisyyden perusteella tehtävään vuokran tasokorotukseen.

Talousarvioesityksessä on otettu huomioon mahdollisuus myöntää yliopisto- ja ammattikorkeakoululakien perusteella myös harkinnanvaraista rahoitusta. Tämä näkyy määrärahasiirtoina korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteisistä menoista yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen valtionrahoitukseen.